

ուրիշ հնդեւր. լեզուներու մէջ լ-ով ալ կը գտնուէր, Տճմա. սկր. cīciras 'ցով, ցաւար, ավ. saratō 'ցուրտ, հիւշ. hela (*helia) 'եղեամն, հնդկ. slota 'ձմեռ, slana 'եղեամն, լիտ. szalnā 'նոյրը, szálti 'ցրտանալ, száltas 'ցուրտ, նլ. hal 'ցամաք ցրտացնալ, եւ. հնդեւր. l-ով սառն, սառնած բաւերէն զատ' հիւշ. hiarn 'խիտ սառուցեալ սրտաքին երեք ձեան, լիտ. szarna 'նոյր, հորն. Hornung 'փետրուար, եբգ. grosser und kleiner Horn (մեծ եւ պզտիկ հորն) 'յառնուար եւ փետրուար, Ըստ Woodի (Am. Journ. Phil. 21, 178 հետեւ. տ. 1A. 13, 122) սկր. qarād 'աշուն, եւ լիտ. szilus 'օգոստոս, ալ հնդեւր. *kelē 'առք բլլալ, սրմասին կը պատկանին Լատ. calidus -dho-ով և *caidhos, հնդ. զաւի. տեղացի տնուր Callia (sc. aquae) Niedermann BB. 25, 76 հետեւ. Walde Lat. etym. Wörterb. 85.

6. Ինչպէս որ՝ ըստ Pedersenի, յոյն (սեւ. եզ. յոյն) *ja'ni, *janién, իսկ ձեռն- *ma'ru-k', *maruk 'էն էն, նոյնպէս ալ հայեր, բայց, հօր, ձեր' յոյնի եւ ձերս- բառերուն յ եւ ու (= առ-)-ին նման յ եւ 0 ունին, որովհետեւ ըստ իմ կարծեացս՝ հայեր = հնդեւր. putēr (գրեթէ արձաւ a-ով՝ ըստ Osthoffի), ք. patēr, բայց ամենից ա-ով, եւ այս ձեւէն նախահայ. *հապէր, *հաթէր, *հաթէր, *հայր եւ *հայր-էն հայեր Տճմա. գ. ու. օրթոս = *atsros, *atsr, *atr, *art, որ եւ որք ըստ Pedersenի, նոյնպէս այլ ալ = հնդեւր. *anēr եւ այս ձեւէն նախահայ. *ainir, *ajnr, ուսից այլ. իսկ առն = հնդեւր. *anrós, եւ այս ձեւէն նախահայ *anr, ուսից առն, տ. Pedersen, Armenisch und die Nachbarsprachen՝ նոյնպէս հօր = հնդեւր. *putrós: Բայց նախահայ. ի մէջ օտը ընդունեցաւ ու սեւ. եզ. ի վերջաւորութիւն եւ. եղաւ. *հապէր, *հապաթը, *հապը, *հաթը = հօր. Ինչպէս կը տեսնենք, հայ եւ հօր ձեւերուն բացաւորութիւնը Holger Pedersenի երկու ձայնական օրէնքին կը հետեւին: Կենցճճ երկար մեր հայերէն գրքը, նշանաւոր դանիացի հայագէտը:

(Շարունակելի)

ՀՈՒՆԻՍ ՈՐՈՐՈՒՄԱՆԻՍ

ՔՄԱԿՆԵՐՈՐ ԿՈՂՈՐԴԱԿՆ ՄՆԱԼԸ

MSL. Ժ. Կ. հատորին մէջ էջ 243—245 հին պաւերէն gasi 'առագ' բառին առթիւ խօսելով, ուսուցչապետն Meillet կը գնէ նոր ձայնական օրէնք մը, որուն համեմատ նախատառ քմական մը կը փոխանակուի կոկորդալանով, ինքն բառին մէջ կայ որեւէ չլսածայն մը. այսպէս լիտ. žasis ձեւին կը համապատասխանէ հլ. gasi 'առագ', հայ. dzvėzda 'աստղ' ու լեհ. gwiazda, լիտ. žvaigždė, հայերէն. swaigstan: Այս օրէնքը աւելի կը հաստատեն սեւական լեզուները. յայտնի է որ սեւական հասարակաց ճ ձայնը արաբական շատ բարբառներու մէջ դարձած է յ եւ յեւայ ալ չ. այս փոփոխութիւնը կը պատահէ մասնաւորապէս մոլորակներ բարբառներու մէջ. Բայց մարքերէն մէջ երբ բառը որեւէ

չլսական ձայն մը կը պարունակէ, այս փոփոխութիւնը տեղի չ'ունենար. այսպէս մարքերէն կ'ըսուի ճիշտ 'ընկողը', փոխանակ յ յ յիշ. կամ մարքերէն gēns 'սեւ' փոխանակ جنس jēns եւն: Հայերէնն ալ ունի ինչ-է ձեւեր՝ որ այս օրէնքին հպատակ բառաւ է. մեր լեզուին մէջ հնդեւր. ճի ձայնը է եւ ի ձայններուն քով դարձած է լ, ինչպ. վեր, վերջ, վիշ, միտի բացառութիւնը ինչ-է ձեւն է, որուն դէմ պիտի սպասուէր *վիշ, արդ. այսպիսի փոփոխութիւն մը տեղի չէ ունեցած յ ձայնին պատճառաւ:

Մէյէի այս օրէնքին ի հաստատութիւն կ'աւելցընենք գաւառական տարրիկն ալ. մը, որուն բացատրութիւնը տալ գ-ժուար էր մինչեւ այսօր: Յայտնի է որ հին Ըրազմէ բառը նոր հայ բարբառներու մէջ ը ձայնէն զերեւելով դարձած է ըրազմ, եւ գրեթէ այս ձեւով ալ կը միայն բոլոր հայ բարբառներու մէջ. այսպէս օրինակ՝ Տփ. Աղլ. Ըրազմ, Խրթ. Ըրազմ, Ըրազմ (սեւ). Ըրազմի բաց. Ըրազմի, գոր. հաւաց, վն. հաւաց, Աշ. ըրազմ, Ղրթ. հաւաց եւն:

Բայց ասանց ամենուն դէմ Ալլանդէզի բարբառը կը հանէ +աւ- (բաղաձայնով սխալ բառի մը քով +աւ-*) ձեւը. կրտսր կարծուի ինքն բառակցորի ը՝ ձայնաշրջութեամբ ը դառնալէ յետոյ՝ վերջաւորաւ +ին նմանորութեամբ դարձած է +. Բայց այս մեկնութիւնը սխալ է: Բառը Մէյէի վեւրի օրէնքին հպատակող գեղեցիկ օրինակներէն մէկն է. քմական չ (== ը) իր աստիճանի կոկորդալանին է վերածուած ազգեցութեամբ բառին ներքին չ ձայնին:

Թարգմ. 1905 յուլիս 5:

ՀՐԵԶՆՅՆ ԱՃՈՒՆԻՍ

ՄԱՆԵՆԱՐՈՍԱԿԱՆ

Das armenische Hymnarium.

Studien zu seiner geschichtlichen Entwicklung.

Տակաւին ոչ որ ձեռնամուխ եղած էր շուրակնայի պատմութեան մը կերպարանքը նոյն իսկ ոտուկագոծել: Ահա այս պատմութեան լեյքնելու առաջին բառականն աւելի յայտնի փորձն է զոր կ'ընծայէ Ներսէս Տէր-Միկայէլեանի Հեղինակին դիտումն եղած է բուսաբանը 1. Այսօրուս շուրակնայի կերպարանքն եւ ասոր կապած զանազան խնդիրները (1—28). 2. Այսօրուս շուրակնային հնունքներն եւ առաջին կերպարանքը եւ նոյնին կրած փոփոխութիւնները, որ է բնիկ կանոնի պատմութիւնը (29—62) 3. Աւանդութիւնը շուրակնայի հեղինակներու ըստմամբ (աւանդած նիւթը, աւանդութեան ինչ բանի վրայ յեցած բլլալը եւ պատմական-մասնաւորական քննադատութեան մ'առջեւ ինչպիսի յարգ ունենար 63—104). Մատենանի վերջէ կցուած է յաւելուած մը՝ ուր կը խօսուի Ներսէս Հնորհային անընդհատապէս վերջն եկող ստույգայնին վրայ (105—110).

1. Որչափ ալ առաջին մասը մեկալ երկու մասերէն համաձայն երեւայ, համամատարար աւելի

մանրամասն է: Կը մեկուսին կանոնները, շարակա-
նաց շարքերը եւ առանձինն շարականները. կը
ծանոթանայ անոնց թիւն ու տեսակը: Մասնաւոր
ինստիտուտ եղած է կանոնաց, շարականաց շարքե-
րուն եւ առանձինն շարականաց դասաւորու-
թիւնը. ասոնց թիւը լատեր վրայ բաժանուած՝
բլույթ տեղունական կամ սրբոց են մինչեւ 162
կ'ըլլէ. մուշտամ է Ս. Գեորգիայ, Նիկիայի ժողո-
ւոյն շարականները: Իր կանոններն առանձին կը
բովանդակեն 543 երգ, շարականաց շարքերն
առանձին 588 երգ եւ առանձին շարականաց թիւն
է 35: Սակայն շարակնոցի դասաւորութիւնը ոչ
տոնացոյցին, ոչ յօրինածութեան մը եւ ոչ ալ
վկայաբանութեանց համեմատ է, զոր Հեղինակը
ցոյց տալով ուրիշ դիտած՝ շուրջ, բայց եթէ
նշանակել այն ամէն կէտերը՝ սրոնց համեմատ
շարակնոցը կընար կարգաւորուել: Ըստ իւր կար-
ծեաց «Ամնաբնական ու բնական կնային բլու-
տերն տեսակ դասաւորութիւնները. 1. Ըստ տես-
ցոյցին 2. Ըստ ներքին բաժանման սկզբանց, այս-
ինքն ըստ կանոնաց, շարականաց եւ շարակնոց
շարքերու եւ 3. ըստ տեղունական օրերու, Մարե-
մայ, մարգարէից առաքելոց... սրբոց օրերու,
պահոց օրերու»: Տարակոյտ չկայ, որ յառաջագոյն
շարակնոցը որեւիցէ կանոնի մը համեմայն կար-
գաւորուած էր, բայց յենթացս դարուց զանազան
փոփոխութեանց ենթարկուեցաւ, ուստի այս կար-
գաւորութիւնը այսօրեան կերպարանէն շատ
գոժուարին է ապահով սկզբունքի մը մերձեցնել:
Առ այս Յ. Հեղինակը գիտել էր առաջագաւոր-
ութեան մը հետքերը, որ թելեւ տակաւ, բայց
բուականէն աւելի ակնյայտն էին: — Անցնելով
շարակնոցին բովանդակութեան շափին՝ Հեղինակը
զիստուրարք առաքելոց առ հայտ առանձին
վրայ կը խօսի եւ համեմատութիւն մը կը դնէ բու-
լար առաքելոց ընդայաւած աւարցը ընդ մէջ այսօրե-
ան տոնացոյցին եւ Բերլինի դասաւոր. թ. 38 ձե-
ռագրին: Համեմատութիւն հետաքրքրական
բլաւով կ'արժէ յառաջ բերել:

Այսօրեան տոնացոյցը:

ժ. Ժ. Բ. առաքելոց, վե-
ցերորդ շարած փոփոխու-
եալ կանոնի:

Բ. Բնադէտի առաքելոյն
եւ Անդրկոյտ կուսի. ա-
ռաքին Շր. գինի վարդա-
վառ:

Գ. Թովմայի, Բակարու
եւ Շմաւոնի, երկրորդ Շր.
գինի վերափոխման:

Դ. Հ. Բ. աշխ. Բերտուհի.
երրորդ կնիւթի գինի խառն:
Ե. Առաքելոց Անա-
նիայ, Սատակոյի, Բառ-
նարայ, Փիլիպպոսի, Եփե-
մանու, Շիրայի եւ Սի-
րուանոսի, Գ. Զ. գինի եր-
րորդ կնիւթի խառն:

Զ. Առաքելոց Անդրէի
եւ Փիլիպպոսի, Շր. նախ

Տօնացոյց թ. 38:

Պետարոն եւ Պաւ-
ղոս:

Բ. Նոյնպէս:

Գ. Սիւսի Թովմայ:

Դ. Նոյնպէս:

Ե. Անանիայ առաքելոյն
եւ Ժ. Բ. վարդապետաց
եւ սրբոց առաքելոց Սա-
տակոյ եւ Բառնարայ:

Զ. Սիւսի Փիլիպպոս:

Ջան զտաններդ կիւրակէ
գինի խառն:

Ե. Սրբոց առաքելոցն եւ
առաքին յուսարդացն մե-
րոց Թադէոսի եւ Բար-
թուղիմուսի, Շր. նախ
քան զերկրորդ կնիւթի
Եփեմանիայ:

Զ. Առաքելոց Պետարոս
եւ Պաւղոս:

Է. Առաքելոց Եփեման
եւ Եփրայ:

Ը. Նոյնպէս:

Թ. Նոյնպէս:

Ժ. Նոյնպէս:

Ի. Նոյնպէս:

Մինչեւ ցայժմ բուսածներէն Յ. Հեղինակը
այս եզրակացութեան կը յանդիմ. «Այս դիրքը
նման է շէշի մը՝ որուն վրայ դարձեալ աշխատած
են մարդիկ, իւրաքանչիւրն ըստ իւր սօնի ու ծա-
շակին, որով այսօրեան օրս ազնւեանի ունինք դոյ-
նադոյն վնասներ, մէջքի մը քովէքով մը, ուր
առաջին հայեացքին՝ կարելի չէ կարգաւորութիւն
ու կուսակ մը գտնել. մեր շարակնոցին պատմու-
թիւնը շատ երկայն ու փոփոխութեան է»:

2. Դոժուարին երկ մը՝ որ ձեռագրաց հետ
անձուկ կապ ունի հրատարակուած առեւն մընտ
զգալի կ'ըլլայ Էմիլիանի, վեհեակոյ եւ Երուսա-
ղէմի ձեռագրաց կոնիկ ցոյցալի մը պակասու-
թիւնը: Միայն այս չէ սակայն Յ. Հեղինակին
պատահած խոչընդոտը, որուն համար է վիճակին
չէ եղած հայկական շարակնոցի կանոնին ամբող-
ջական պատմութիւն մ'ընայել, այլ նա եւ հե-
տեւեանները: Կը պակսին ուսումնասիրութիւններ,
որ շարակնոցը իւր կենաց զանազան շրջաններուն
մէջ քննած եւ հաստատուած գործած ըլլան. նմա-
նապէս շարակնոցի, աստուածեղէն պատմաման
պատմութեան եւ տոնացոյցի սահմաններն կ'առաջա-
քննութիւններ. ձեռագրաց վրայէն եղած՝ շա-
րակնոցի գիտական հրատարակութեան մը դուրս
ենք տակաւին: Բայց տոնոց ոչինչ են այն ըստ
երեւութիւն անդամաների գոժուարութեան քով,
որ ձեռքերնիւ եղած շարակնոցի ձեռագիրը յետի
դարձին են (ժ. Գ. դարէն սկսեալ) մինչ եթէ կա-
րելի է բուլ շարակնոցի պատմութիւնը հաւանա-
կանագոյնս Ա — Է. դարէն ըլլալու է: Ի վերջոյ շա-
րակնոցի կրած փոփոխութիւնն յենթացս դարուց:

Արդ քանի որ այս գոժուարութիւնները կան
ինչեւ Հեղինակը՝ կանոնին պատմութիւնը վեր-
նագիրը գործածած է: Այս առարկայի մասնա-
ջեւ անկեալ ինք զինքն այսպէս կ'արգարացնէ.
«Այս փաստ զի յետագայ թվերու մէջ քննու-
թեան առած նիւթիս բովանդակութիւնը «կա-
նոնի պատմութեան նկատմամբ, անորոշ արեւ-
զար չէր կարող բացատրել. երկրորդ որովհետեւ
երկու ծանրակշիւ շրջանագրու նիւթ մ'ուշեմ
առջեւ. շարակնոցին Ն. Շնորհաւար ձեռքով կա-
տարուած յեղափոխութենէն յառաջ եւ իրմէ
վերջ մինչեւ կանոնին վերջանումը, որով կար-
ծեմ թէ ի վիճակի եմ՝ նոյն իսկ ամենահին շրջա-
նացոյցը»:

3. Շարակնոցին կանոնաւոր մը ոչ այնպիսի Գրիգոր
Յովն. արքայ կամ (որպէս կ'երևայ սակից աղբյուր) Հե-
ղինակաց ցանկի մը վնասը՝ որպէս շարակնոցին արդէն որոշ
եւ անորոշ առարկայ վաւերացած կերպարանք մ'առնելու
երկարելու է:

3. Շարակնոց ձեռագիրն ըստ Բարամանցի ցուցա-
կին 1478 տարին է եւ 341ա-377բ թվերէն մէջ տոնա-
ցոյց մ'եւս ունի (տ. Հեղինակին գործը կ'ըլլ 105 եւ յլ.):

նին վրայ ինչ ինչ բան փոքր ինչ հաւանականութեամբ ներկայացրելու։

Դախաներիսեան շարակնոցին կերպարանքը փոքր ինչ լուսաւորելու համար Հեղինակին մեծ ծառայութիւն մատուցած է Տաշեանի Մայր ցուցակին Թ. 202 շարակնոցը։ Ար բաժնուի Ա. Բ. եւ Գ. մասի։ Առաջին մասը գրուած է 1312ին եւ կը բովանդակէ այն շարակնոցները, որ նախաներսեան ժամանակի գործածութեան էին, թէպէտ զրբէն մոռնուած են նա եւ Ն. Հնորհայւոյ շարակնոցներ։ Նշոյն գրիչն է նա եւ Երկրորդ մասինը, որ կը բովանդակէ 1312ին ի գործածութեան եկած եղով շարակնոցներ։ Երրորդ մասը նոր ձեւք է եւ բոտ Հեղինակին միայն այն շարակնոցները կը բովանդակէ, որ թերեւ 1312ին վերջն օրած էին կիրարկուի։ Ըստ այսմ միայն առաջին մասն է, որ նախաներսեան ժամանակը կը ներկայացընէ, զոր Յ. Հեղինակը գիրաւ կ'ապացուցանէ այնու, որ բոլոր յետնեւորեան Հեղինակներու (Յովհ. վրդ. Եղիշկայի, Յակոբ Արմաշկուի, Խաչատուր Տառնեցի եւն) շարակնոցները չկան հոն, մինչ նախաներսեան Հեղինակներու (Յովհ. Արքիւսագ. վարդապետ, Պետրոս Գետազարծ եւն) շարակնոցներ կը գտնուին։

Այսուհետեւ կը սկսի Հեղինակը սոյն ձեւագրին երեք, մասերը համեմատութեան դէմը հարկ եղած փոփոխութիւններու ալ դիմելով եւ փոքրիկ ստեղծութիւններ աւելցնելով։ Այսպէս յառաջ տանելով կը հասնի այս արձանագր. Դախաներսեան ժամանակի շարակնոցին կերպարանքը գտնէ կը ստուգագծի եւ կանոնէ թէ ի զիւստուր կը յայտնուի (35—44)։ Այս համեմատութենէն բնականաբար կը հետեւի այն տարբերութիւնը, որ կայ նախաներսեան շարակնոցին եւ այսօրեանին մէջ, զայս համառօտ կը ներկայացընէ Հեղինակը (45—46)։ Ի վերջոյ յետնեւորեան ժամանակին մէջ Հնորհայւոյ եւ այլոց հեղինակած շարակնոցներ կը յիշէ, մինչեւ ժե. դար, յորում տանց կանոնաւորումը կը կատարուի։

Հարակնոցին աւելցնուածը լուծելու համար ամենէն եականն է անոր սկիզբը կամ առաջին շրջանը բացատրել, զայս թէպէտ փորձած է Հեղինակը, սակայն պատմական աղբիւրներու պակասութեան պատճառաւ չէ յաջողած։ Բոլորովին ինքնակազմ է Հեղինակին՝ բազմաթիւ վկայութիւններով՝ ապացուցանելու ուղղած խնդիր թէ յառաջագոյն աւելի աղմուկեղան երգերն էին հայ պաշտաման մէջ տիրող։ Ինչպէս եկեղեցին իւր առաջին գործերուն գրեթէ միայն աղմուկն էր զոր կը գործածէր, հայկական եկեղեցին ալ անշուշտ այսպէս բրած բլլալու է, ուստի այնչափ հաւանական չ'երեւար Հեղինակին այն կարծիքը թէ հայ եկեղեցին արդեն իսկ Ե. դարու սկիզբը առանձին շարակնոցներ ունեցած ըլլայ. գտնէ այսպիսի եւն։

Թողրու թեան մը հաստատութիւն չեն տար պատմական աղբիւրները։

3. Հարակնոց Հեղինակները որոնք են. այս խնդրով կը զբաղի Երրորդ գլուխը։ Եթէ աղբիւր կը յիշէ Յ. Հեղինակը, որ շարակնոց Հեղինակներուն վրայ փոքր ի շատեւ տեղեկութիւն տուած են 1. Ժամանակագրական տախտակն ի վերջ շարակնոցին եւ 2. վկայարանութիւնայ տեղեկութիւններ ի նկատի չ'առնար իսկ 3. պատմագրաց վկայութիւններէն միայն կիրակոսինը կը գործածէ, ինչու որ ապկա միայն որոշ Հեղինակաց անուններ որ գործքքը, կը յիշէ. 4. աղբիւրն է Գրիգոր Տաթեւադայ Գրիգ. Տարցմանցը. 5. ասոր նման է Ստեփանոս Խաչատուրի մը ոտանաւոր շարագրուած տեղեկութիւնը. 6. զանազան ձեւագիրներու տեղեկութիւններ, որ թէ Տաթեւադայն եւ թէ Ստեփանոսին աւանդումներէն կը տարբերին, ի վերջոյ 7. այսօրեան շարակնոցին սկիզբը գտնուող Հեղինակաց ցուցակ մը։

Այս ամէն աղբիւրներու արժեքին, հնութեան եւ իրարու հետ յարաբերութեան վրայ զանազան արամիտ խորհրդածութիւններ վերջ կ'ըզրակացընէ, որ նոյնները պարզապէս աւանդութեան վրայ յիշած են, որ հաւանականօրէն Կերկուս Հնորհայւն վերջն երեւան ելած է Բաւալոյն ընդարձակ կը խօսի Հեղինակաց ցանկին վրայ, յորաբերութեան դիմելով այլ աղբիւրաց հետ։ Ասանցմէ մին Աւագ շարթու կարգն ու Ղազարու յարութեան կանոնը Մեծորայւոյ, ուրիշ մը Հնորհայւոյ իսկ Հեղինակաց ցանկը Սահակայ Պարթեւի կը վերագրէ։ Հեղինակը այս իրարու հակառակաւ տեղեկութիւնները մեկից թողնելով միայն Ղազարու յարութեան կանոնը ի նկատի կ'առնու եւ ներքին պատճառներէ կը հաստատէ, թէ ուրիշ շարակնոց բովանդակող այդ կանոնը աւանդակն երկու հեղինակ ունին. "Արքա-ճաշի Բաւաճ Տարցը մեզի յայտնապէս կը վկայէ թէ երկու հոգւոյ դործքն է։ Այժմ 5 անոն կը բաղկանայ, որոնցմէ առաջինը երրորդը եւ վերջինը միութիւն մը ցոյց կու տան եւ մեկալ երկուքին հետ ամենէն չեն յարմարիր"։ Համառօտութեան համար զանց կ'ընենք յառաջ բերել Հեղինակին իւր այս բառ հաստատելու համար բառն արամիտ դիտողութիւններ։ Նշոյն կարծիքը կը յայտնէ դեռ ուրիշ շարակնոցներու նկատմամբ։ Հեղինակաց ցանկին մէջ Ս. Մեծորայւոյ կ'ընծայուի պաշտարարութեան կարգը։ Հեղինակը կ'անագան պատմաւորութեան առեւտր յայտ 156 շարակնոցներ առանձինն Մեծորայւոյ շինծայեր, ասանց վրայ թէ լեզուական ապացոյցն ալ աւելցընէր նոյններէ եւ ոչ մին Մեծորայւոյ կրնար ընծայուիլ — Հեղինակաց մասը կը վերջանայ Ժե. դարէն սկսեալ մինչեւ Ե. դար շարակնոց Հեղինակներու յիշատակութեամբ իրողութիւններով հանգեալ։ Մտածնին վերջը կ'ընած երեք թուով յաւելումներն վրայ աւելցող կը համարենք խօսիլ։

Հ. Հ. Հ.

¹ Ի մէջ այլոց վկայութիւններ յառաջ կը բերէ նա եւ Ղազարիաւաւցին, զոր Ե. դարուն կը գնէ, մինչ շատ աւելի հասկանալի է որ Ժ. դարէն սկսիլ ըլլայ. աւանդութեան վրայ յիշած՝ տակաւին զորոքնացին ալ Ե. դարուն մէջ կը կարգէ։

² Զոր Հեղինակն ամբողջովին յառաջ կը բերէ (էջ 74—78) Ելիմեանի ձեռագիր մը վրայէն, դիմելով նա եւ. մեր Մտ. Թ. 346 ձեւագրին տարբեր ընթերցումները։